

K E T R I N H J U Z

Pismo

Prevela
Dubravka Srećković Divković

Laguna

Naslov originala

Kathryn Hughes

THE LETTER

Copyright © Kathryn Hughes 2013

First published in the English language by Hedline Publishing Group.

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Pismo

Prolog

Sadašnjost

Uživanje je nalazila u sitnicama. U tihom brujanju ogromnog dlakavog bumbara koji uposlano juri od cveta do cveta, nesvestan činjenice da obavlja nešto od čega zavisi čitav ljudski rod. U opojnom mirisu i velelepnom obilju boje koje pruža ukrasna grahorica što raste na parceli za povrće, uprkos činjenici da bi se taj prostor mogao dati i njenim jestivijim rođakama. Potom prizor muža koji trlja bolna leđa dok kopa i baca đubrivo u leju s ružama bez žalbe, iako ima hiljadu stvari kojima bi se radije bavio.

Kada je klekla da iščupa nekoliko strukova korova, osetila je da unukina ruka klizi u njenu šaku, tako majušna, topla i poverljiva. Bila je to još jedna sitnica, takva da joj je donosila zadovoljstvo veće nego sve druge, i uvek joj mamila osmeh na lice i terala joj srce da zaigra.

„Šta to radiš, bako?“

Okrenula se i pogledala u ljubljenu unuku. Devojčici su obrazi bili rumeni od popodnevnog sunca, a okrugli nosić

zamazan zemljom. Izvadila je maramicu i nežno ga obrisala. „Samo čupam ovaj korov.“

„Zašto?“

Promislila je načas o tome. „E pa, nije mu tu mesto.“

„O! A gde mu je onda mesto?“

„To je običan korov, ljubavi, njemu nigde nije mesto.“

Unuka je isturila donju ustu i namrštila se. „To nije baš lepo. Svemu je negde mesto.“

Osmehnula se i nežno poljubila teme detinje glavice, istovremeno dobacivši pogled mužu. Iako mu je nekada tamna kosa sad bila progrušana sedinom, a lice izbrazdanije borama, godine ga nisu previše naružile i bila je zahvalna svakoga dana što ga je pronašla. Uprkos beskrajno malim šansama, staze su im se ukrstile i sad im je mesto bilo jednome kraj drugoga.

Okrenula se opet ka unuci. „U pravu si. Da ga vratimo.“

Dok je kopala malu rupu, divila se koliko se koječega može naučiti od dece, koliko se njihova mudrost potcenjuje ili čak odbacuje.

„Bako?“

Trgla se iz sanjarije. „Da, ljubavi?“

„Kako ste se ti i deka upoznali?“

Ustala je i uhvatila unuku za ruku. Sklonila joj je sa lišca pramen zlatne kose. „Eh, da vidimo. To bogme jeste duga priča...“

PRVI DEO

1

Mart 1973.

Ovoga puta će umreti, u to je bila sigurna. Zнала je da joj po svoj prilici preostaje još svega nekoliko sekundi i nemo se molila da kraj nastupi brzo. Osećala je kako joj pozadi niz vrat teče topla, lepljiva krv. Bila je čula mučni zvuk lobanje koja puca kad joj je muž tresnuo glavu u zid. U ustima je imala nešto što je ličilo na kamičak; znala je da je to zub i očajnički je pokušavala da ga ispljune. Njegove ruke su joj tako čvrsto stezale grlo da nikako nije mogla da udahne vazduh niti da se oglasi. Pluća su joj vapila za kiseonikom, a u dubini očnih jabučica osećala je toliko jak pritisak da je bila ubeđena da će joj iskočiti. Počelo je da joj se vrti u glavi, a onda je, milošću neba, na oči počeo da joj se navlači mrak.

Začula je davno zaboravljeni zvuk školskog zvonceta i odjednom je opet imala pet godina. Čavrljanje ostale dece maltene se utopilo u toj neprestanoj zvonjavi. Dok je vrištala da prestanu s time, shvatila je da ipak ima glas.

Načas je zurila u tavanicu spavaće sobe a onda zažmirila u budilnik koji ju je upravo probudio iz sna. Niz kičmu joj

je curio hladan znoj, pa je zato cimnula pokrivače i navukla ih do brade, u pokušaju da se nekoliko sekundi duže sladi toplotom. Srce joj je još lupalo od košmara i polako je izdahnula vazduh na usta. Njen topli dah osta da lebdi u mraznom vazduhu sobe. Nadljudskim naporom se iščupala iz kreveta i lecnula se kad su joj bosa stopala naišla na leden i hrapav drveni pod. Osvrnula se ka Riku, koji je, srećom, još tvrdo spavao, hrkanjem izbacujući ostatke viskija, kog je prethodne večeri popio čitavu flašu. Proverila je da li su mu cigarete još na noćnom stočiću, gde ih je pažljivo stavila. Ako je nešto garantovano moglo gadno da oneraspoloži Rika, to je bilo kad ne može ujutru da nađe pljuge.

Tiho se odšunjala u kupatilo i polako zatvorila vrata. Verovatno bi bila potrebna eksplozija kakva nije viđena od Hirošime da ga probudi, ali Tina nije htela da se igra sa sudbinom. Odvrnula je slavinu nad lavaboom da se umije; voda je, po običaju, bila ledena. Ponekad su morali birati da li će nahraniti sebe ili strujomer. Rik je ostao bez posla vozača autobusa, pa je preostajalo vrlo malo novca za grejanje. Mada dovoljno za piće, cigarete i kocku, primetila je u tišini svojih misli.

Sišla je u prizemlje, napunila čajnik i stavila ga na šporet. Mali raznosač novina već je dolazio, pa je odsutno izvukla novine iz sandučeta: *San* za nju i *Sporting laif* za Rika. Udarini naslov joj privuče pažnju. Bio je dan Velike nacionalne trke. Ramena joj klonuše; uzdrhtala je pri pomisli na sav onaj novac koji će Rik proćerdati na kladenje. Malo je sumnje bilo u to da će do ručka biti previše pijan da bi se odvažio da ode do kladionice, te će tako na Tinu pasti da popuni tiket. Kladionica se nalazila odmah do dobrotvorne radnje u kojoj je ona pomagala subotom, pa joj je kladioničar Grejam s godinama postao blizak prijatelj. Uprkos tome što je preko

čitave nedelje radila kao stenograf-daktilograf u jednom osiguravajućem društvu, Tina je uvek jedva čekala dan u dobrotvornoj radnji. Rik joj je govorio da je budalasto što provodi dan dobrovoljno razvrstavajući odeću pokojnika kad bi mogla da radi u pravoj prodavnici i još više doprinese porodičnom budžetu. Za Tinu je to bio izgovor da se na čitav dan skloni Riku s puta, i uživala je u ćaskanju s mušterijama i normalnim razgovorima u kojima ne mora da pazi na svaku izgovorenu reč.

Uključila je radio i malčice smanjila jačinu. Toni Blekbern je uvek uspevao da joj izmami osmeh izandalim vicevima. Upravo dok je najavljivao novi singl Donija Ozmonda – „*The Twelfth of Never*“ – čajnik je zapištao. Zgrabila ga je i sklonila pre nego što je zvuk postao previše kreštav, pa ubacila dve kašike čaja u listićima u stari potamneli lončić. Sela je za kuhinjski sto da sačeka da se čaj natopi i raširila novine. Prestala je da diše jer se na spratu začula voda iz kazančeta. Usledilo je škripanje podnih dasaka dok je Rik tupkao natrag u krevet, pa je odahnula od olakšanja. A onda se ukočila kad je viknuo:

„Tina! Gde su mi pljuge?“

Isuse. Puši kao Turčin.

Smesta je skočila i poletela uz stepenice grabeći sve po dve.

„Na tvom noćnom stočiću, sinoć sam ih tamo stavila“, odgovorila je kada je sva zadihana stigla.

On u polumraku pređe rukom preko stola, ali ih ne napi-pa. Ona proguta paniku što je navirala.

„Moraću malo da pomerim zavese. Ne vidim.“

„Pobogu i zaboga, ženska glavo! Je li prevelik zahtev da čovek bude u stanju da popuši pljugu kad se probudi? Davim se ovde.“

Njegov kiseli jutarnji dah bazdeo je na ustajao viski.

Najzad je našla cigarete, na podu između kreveta i stočića. „Evo ih. Sigurno si ih oborio u snu.“

Rik je piljio u nju pre nego što će posegnuti i istrgnuti joj paklicu iz ruke. Trgla se i nagoni zaklonila lice šakama. On je zgrabi za ručni zglob i oči im se načas susretoše, a onda Tina zažmuri, obuzdavajući suze.

Pamtila je kao da je juče bilo kad ju je Rik prvi put udario. Čak ju je i od uspomene na to obraz pekao i goreo joj. Nije to, međutim, bilo od fizičkog bola, već od iznenadne gole činjenice da više nikada ništa neće biti isto. Još je teže to bilo pojmiti zato što se dogodilo prve bračne noći. Sve do tog trenutka dan je bio savršen. Rik je izgledao neverovatno naočito u novom smeđem odelu sa drap košuljom i svilenom kravatom. Beli karanfil na reveru svedočio je da je u ulozi mladoženje, a Tina se činilo da je nemoguće voleti nekoga više nego što ona voli njega. I njoj su svi govorili da izgleda zanosno. Duga tamna kosa bila joj je prikupljena u labavu punđu, propletena sićušnim cvetovima. Svetloplave oči su joj sjale ispod gustih veštačkih trepavica, a pût lica zračila prirodnom lepotom kojoj nije potrebna pripomoć kozmetike. Slavlje nakon venčanja bilo je živahno, održano u ne mnogo skupom lokalnom hotelu, i srećni mladenci i gosti igrali su do kasne večeri. Dok su se te noći pripremali da legnu u hotelskoj sobi, Tina je primetila da je Rik neuobičajeno ćutljiv.

„Je li ti dobro, ljubavi?“, upitala je. Obgrlila ga je oko vrata. „Ovo je bio divan dan, zar ne? Ne mogu da verujem da sam konačno gospođa Kreg.“ Naglo se otrgla od njega. „Hej, moraću da vežbam novi potpis!“ Uzela je sa noćnog stočića olovku i hartiju i kitnjastim rukopisom napisala *gđa Tina Kreg*.

Rik i dalje nije govorio ništa; samo je zurio u nju. Zapalio je cigaretu i nasuo sebi čašu jeftinog šampanjca. Ispio ga je naiskap, pa prišao krevetu na kom je sedela Tina.

„Ustani“, zapovedio je.

Tinu je zbunio njegov ton, ali uradila je kako je tražio od nje.

Rik je izmahnuo rukom i snažno je ošamario.

„Nemoj više da bi me pravila budalom.“ Na to je istutnjao iz spavaće sobe. Noć je proveo skljojkan u hotelskom salonu, okružen praznim čašama, i dani su prošli pre nego što je rekao Tini u čemu je tačno bio njen prestup. Navodno mu se nije svidelo kako je igrala s jednim njegovim kolegom. Previše provokativno ga je gledala i flertovala je s njime pred svim gostima. Tina čak nije mogla da se seti ni tog tipa, a kamoli incidenta, ali to je bio početak Rikove paranoidne fiks-ideje da se ona nabacuje svakom muškarcu kog upozna. Često se pitala nije li trebalo da ga ostavi odmah sutradan. Ali u duši je bila romantična i htela je da pruži svome tek začetom braku svaki izgled na uspeh. Bila je sigurna da se takav nemio događaj neće ponoviti, a Rik je ugasio sumnje koje su tinjale u njoj kada joj je u znak izvinjenja poklonio buket. Toliko se kajao i bio skrušen da Tina nije oklevala da mu odmah oprosti. Tek posle nekoliko dana opazila je među cvetovima kartončić. Osmehnula se u bradu dok ga je vadila. *U topli spomen na našu voljenu baku*, pročitala je. Baraba je ukrala cveće sa nekog groba u crkvenoj porti!

A sada, posle četiri godine, gledali su se još sekund pre nego što će Rik popustiti stisak.

„Hvala, ljubavi.“ Osmehnuo se. „Budi sad dobra pa mi donesi čaja.“

Tina je odahnula od olakšanja i protrljala se po grimiznom zglobu ruke. Još od onog događaja u prvoj bračnoj noći, klela se da neće biti žrtva. Nipošto neće postati jedna od onih prebijanih žena koje nalaze opravdanja za gnusno muževljevo ponašanje. Mnogo puta je pretila da će otići, ali uvek bi u poslednji čas odustala. Rik je pokazivao ogromno kajanje i poniznost, i naravno, obećavao da nikada više neće dići ruku na nju. No u poslednje vreme mnogo više je pio i ispadi su mu učestali. Najzad je kucnuo čas kad više nije mogla to da trpi.

Problem je bio u tome što nije imala kuda. Bila je bez porodice, i mada jeste imala jedno dve bliske prijateljice, nikako nije mogla da bude toliko nametljiva da traži od njih da je prime kod sebe. Stanarinu je plaćala od zarade, ali nije bilo šanse da Rik dobrovoljno ode. Zato je zasnovala fond za bekstvo. Bilo bi joj potrebno dovoljno novca za depozit i prvi mesec stanarine za novi stan, i tad bi se oslobodila. No to je bilo mnogo teže izvesti nego što je zvučalo. Retko kad je imala i paru viška da je prištedi, no bila je odlučna da ode, pa koliko god joj vremena trebalo za to. Stara tegla od kafe koju je krila u dubini kuhinjskog ormarića lepo se punila i upravo je imala u njoj nešto malo više od pedeset funti. Ali s obzirom na to da je najelementarnija garsonjera zahtevala osam funti nedeljno, plus depozit od najmanje trideset funti, morala je uštedeti mnogo više da bi mogla da raskrsti s Rikom. Trenutno je bila rešena da se provuče najbolje što može, da se što više sklanja Riku s puta i nastoji da ga ne razdraži.

Ponela je Riku čaj na sprat, zajedno sa *Sporting lajfom* zadnutim ispod miške.

„Izvoli“, rekla je, trudeći se da zvuči cvrkutavo.

Odgovora nije bilo. Opet je čvrsto spavao, glave poduprte jastukom, otvorenih usta, s cigaretom koja je nesigurno visila na suvoj, ispucaloj donjoj usni. Tina je uze i ugasi.

„Hriste bože! Spalićeš i sebe i mene“, promrmlja.

Spustila je šolju i stala da razmišlja šta sad da radi. Da li da ga budi i nauči na sebe njegov gnev? Ili da prosto ostavi čaj na noćnom stočiću? Kada se bude probudio, čaj će bez sumnje biti led ledeni, što će ga sigurno razjariti, ali tada će ona, uz malo sreće, biti u radnji i neće joj moći ništa. Odluka je istrgnuta iz njenih ruku kad se promeškoltio i na silu otvorio oči.

„Evo ti čaja“, reče ona. „Ja sad idem u radnju. Ništa ti neće trebati?“

Rik se pridiže na laktove.

„Usta su mi suva kao u kamile“, frknu. „Hvala na čaju, ljubavi.“

Zatim potapša jorgan, dajući joj znak da sedne.

„Hodi ovamo.“

Takav je bio život s Rikom. Jednoga trena zao, pakostan siledžija, sledećeg anđeoski dečak iz crkvenog hora.

„Izvini za ono malopre. Znaš, za cigare. Ne bih te povredio, Tina, znaš da ne bih.“

Tina nije mogla da veruje rođenim ušima, ali nikada nije bilo pametno protivrečiti Riku, pa je samo klimnula glavom.

„Nego znaš šta“, nastavi on. „Možeš li nešto da mi učiniš?“

Sitno je, nećujno uzdahnula, pa uprla oči u tavanicu. *Kreće.*

„Možeš da mi uplatiš tiket?“

Više nije mogla da drži jezik za zubima.

„Misliš da je to mudro, Rik? Znaš koliko smo tesni s parama. S obzirom na to da samo ja zarađujem, nemamo mnogo viška za troškove poput kockanja.“

„S obzirom na to da samo ja zarađujem“, izgovori Rik oponašajući je. „Ne propuštaš priliku da mi to nabiješ na nos, je li, pritvorna kravo?“ Tina se lecnu zbog njegove zlobne reakcije, ali još nije bio završio. „Danas je Velika nacionalna, pobogu! Svi se danas klade.“

Pružio je ruku ka podu, digao pantalone koje je tu pret hodne večeri bacio, pa izvadio smotuljak novčanica.

„Ovde imaš pedeset kinti.“

Otkinuo je poklopac paklice i napisao na poledini ime konja. „Pedeset funti na pobjedu.“

Pružio joj je novac i taj komadić kartona. Tina se ošamutila.

„Odakle ti ovo?“ Digla je smotuljak.

„Eh, nije baš da te se tiče, ali kad već pitaš, dobio sam na konjima. Eto vidiš, ko sad sme reći da je to igra za naivne?“

Lažove.

U glavi joj se vrtelo i osećala je da vrat počinje da joj bukt.

„To je više od moje nedeljne zarade, Rik.“

„Znam. Zar nisam bistar?“, uzvрати on uobraženo.

Sklopila je šake kao da se moli, pa ih prinela usnama. Upinjala se da ostane smirena kad je blago huknula kroz prste. „Ali od ovog novca bismo mogli da platimo struju ili da kupimo namirnice za čitav mesec.“

„Pobogu, Tina! Mnogo si dosadna.“

Raširila je drhtavim rukama novčanice kao lepezu. Znala je tad da nije fizički sposobna da preda toliko veliki novac kladioničaru.

„Zar ne možeš ti da odneseš?“, molećivo upita.

„Ti radiš odmah pored proklete kladionice. Ne izlažem te baš ne znam kakvom naporu.“

Tina je osećala kako počinju da je peku suze, ali već se bila odlučila. Uzeće novac i pretrešće s Grejmom šta joj je

činiti. Jednom se već desilo da je uzela Rikov novac i nije uplatila tiket. Konj je neizbežno izgubio trku, a Rik nikad nije saznao šta je ona uradila. Međutim, Tini se činilo da je deset godina ostarila dok je trajala ta trka, a ovog puta je bilo i drugačije. Ulozi su bili mnogo veći. *Pedeset funti, pobogu i zaboga*. Odjednom, neobjašnjivo, našla se u kandžama panike. Osećala je kako joj se vrelinu penje od nožnih prstiju pa sve do potiljka i otkrila je da joj je teško da diše. Izašla je iz spavaće sobe, promrmljavši nekakvo opravdanje, da je ostavila hleb da se prepeče u rerni, pa se sjurila niz stepenice u kuhinju. Popela se na hoklicu i zavukla ruku u ormarić, tražeći naslepo teglu od kafe s njenim fondom za bekstvo. Prsti pronađoše poznati oblik i ona izvadi teglu i steže je uz grudi. Ruke su joj se tresle dok je pokušavala da odvrne poklopac. Znojavi dlanovi nisu hteli lepo da stisnu, pa je pomamno potražila kuhinjsku krpu. Najzad se poklopac predade i ona zaviri unutra. Nije bilo ničega sem nekoliko bakrenjaka. Ona prodrma teglu i ponovo pogleda, kao da su je oči prvog puta prevarile.

„Skote!“, viknu. „Skote, skote, skote!“

Zaplakala je; ramena su joj odskakala od snažnih jecaja.

„Mislila si da možeš da me vučeš za nos, je li?“

Poskočila je, obrnuvši se, i ugledala Rika naslonjenog na dovratnik; sa usne mu je visila nova cigareta, a bio je samo u posiveloj i čajem polivenoj majici i prljavim gaćama.

„Uzeo si ga! Kako si mogao? Radila sam i danju i noću da uštedim taj novac. Mesecima sam ga skupljala.“

Klonula je na pod pa stala da se ljulja, i dalje stežući gotovo praznu teglu. Rik joj priđe krupnim korakom i grubo je povuče na noge.

„Priberi se. Šta drugo da očekuješ kad kriješ novac od sopstvenog muža? A i za šta si to štedela?“

Da odem od tebe, ti pijani, manipulativni protraćeni prostoru.

„Trebalo je da bude za... iznenađenje, eto, mali odmor za nas. Mislila sam da bi nam predah oboma prijao.“

Rik je načas premišljao o ovome, a onda olabavio stisak na Tininoj mišici. Sumnjičavo se namrštio.

„Lepa zamisao. Ali da znaš, kada ovaj konj bude prešao liniju, idemo na bombu od odmora, možda čak i u inostranstvo.“

Tina ojađeno klimnu glavom i obrisa oči.

„Idi i umij se. Zakasnićeš na posao. Ja odoh u krevet. Kao pregažen sam.“

Smoknuo ju je u teme, pa se zaputio na sprat.

Tina osta da stoji sama nasred kuhinje. U životu se nije osećala toliko bedno i očajno, ali čvrsto je rešila da ne uplati tiket. Tih pedeset funti je njeno i nema šanse da ih baci na nekakvu konjsku trku, pa makar bila Velika nacionalna. Uzela je novac i gurnula ga u novčanik, a onda preletela pogledom ime koje je Rik napisao na komadiću paklice.

Crveni Rum.

Teško tebi ako pobediš, beštijo.

Tina je stigla u prodavnicu i potražila po tašni ključeve. Uprkos molbi na vratima da se to ne radi, neko je ostavio džak sa starom odećom na pragu. Tini je bilo nezamislivo da neko ukrade odeću doniranu dobrotvornoj radnji, ali u nekoliko prilika to se desilo. Bez obzira na ta sumorna vremena štrajkova i restrikcija struje, i dalje ju je iznenađivalo koliko nisko neki ljudi mogu pasti. Uprtila je džak na rame, otključala vrata i ušla. I posle dve godine rada u tom prostoru, njegov miris još ju je nagonio da nabrčka nos. Polovna

odeća ima neki poseban zadatak, isti u svakoj dobrotvornoj radnji ili na rasprodaji.

Pristavila je čajnik drugi put tog jutra i otvorila džak. Izvadila je i raširila polovno muško odelo da ga pregleda. Bilo je veoma staro, ali neverovatno valjano skrojeno i kvaliteta s kakvim se dotad nije susretala. Imalo je neobičnu zelenkastu boju, s vrlo neprimetnim zlatnim prugicama, i bilo je od čiste vune.

Na vratima radnje ogłosi se zvonce, te Tina prekide pregled.

„Lepo odelo, ovaj... fina boja. Nije ni čudo što su poželeti da ga se otarase!“

Bio je to Grejam iz susedne kladionice.

„Dobro jutro. Iznenadena sam otkuda ti danas vremena za dokono ćaskanje“, našali se Tina.

„Pa jeste, u ovo doba godine imam najveću gužvu, ali ne žalim se“, uzvрати on trljajući dlan o dlan. „Najdžel otvara šalter, pa imam nekoliko minuta.“

Tina ga toplo zagrlila.

„E pa, drago mi je što te vidim.“

„A kako si mi ti danas?“

To pitanje je nosilo svojevrsnu težinu. Grejam je odlično znao kakva je njena situacija kod kuće. U više prilika je komentarisao njene modrice ili rascepljenu usnu. Uvek je bio izuzetno ljubazan, pa Tina oseti kako joj noge kleknuše. Grejam je uhvati za lakat i povede je ka stolici.

„Šta je ovog puta radio?“, upita podigavši joj bradu i zagledajući joj lice.

„Ponekad ga mrzim, Grejame, stvarno ga mrzim.“

On je privi u zagrljaj i zagladi joj kosu. „Ti zaslužuješ nešto mnogo bolje, Tina. Imaš dvadeset osam godina. Trebalo bi dosad da imaš brak pun ljubavi, možda i jedno dvoje dece...“

Ona se otrže, istražujući mu lice očima s razmrljanom maskarom. „Pa gde si bio da me spaseš?“

„Izvini.“ Grejam joj opet obujmi glavu šakama. „Pričaj šta je bilo.“

„Nemaš vremena za ovo na današnji dan.“

Ali Tina je znala da Grejam uvek za nju ima vremena. Bio je beznadežno zaljubljen u nju od dana kad su se upoznali. I Tina je volela njega, ali samo kao dragog prijatelja i očinsku figuru. Bio je dvadeset godina stariji od nje, i osim toga, već je imao suprugu, a nije ličilo na Tinu da ukrade drugoj ženi muža.

„Hoće da uplatim tiket.“ Šmrknula je, te Grejam izvadi čistu i uštirkanu maramicu i pruži joj je.

„To nije ništa novo“, kaza. „Rik mi je među najboljim mušterijama. A i danas je Velika nacionalna trka.“

„To je i on rekao. Ali ovog puta se razlikuje, Grejame. On priča o pedeset funti!“

Čak i Grejam ustuknu na tu sumu.

„Odakle mu, pobogu, tolike pare?“

„Ukrao ih je od mene“, zajeca Tina.

Nikakvim čudom, Grejam je odjednom izgledao zbunjeno. „Od tebe?“, upita. „Ne razumem.“

„Štedela sam, Grejame. Štedela za bek...“ Naglo je začu-tala. Nije trenutno želela da se upušta s Grejamom u tu priču. I ranije joj je nudio novac, ali ona ga je odbijala. Još je imala malčice ponosa i samopoštovanja. „Nije ni važno za šta sam štedela; činjenica je da je to moj novac, a on hoće da ga uložim na nekog konja koji trči u Velikoj nacionalnoj.“ Od silne neverice, ovo je izgovorila veoma glasno.

Grejam nije bio siguran kako da reaguje, ali prvi se ogla-sio kladioničar u njemu.

„Na kojeg konja?“

Tina ga ošinu pogledom, prosto ne verujući.

„Zar je to važno? Neću uplatiti.“

„Izvini, Tina. Samo sam radoznao, ništa više.“ Oklevao je. „A šta ako pobedi?“

„Neće pobediti.“

„Kako se zove?“, uporno će Grejam.

Tina uzdahnu i stade da kopa po tašni tražeći onaj komadić paklice, a onda ga dade Grejamu. On pročita ime i blago othuknu.

„Crveni Rum!“ Polako je zaklimao glavom. „Taj ima šanse, Tina, moram da budem iskren. Ovo mu je prva Nacionalna, ali mogao bi startovati i kao favorit. Mada imamo jednog velikog australijanca, zove se Žustri. Mislim da i on ima velikih izgleda da pobedi.“ Obgrlio je jednom rukom Tinu oko ramenâ. „Ima šanse, Tina, ali na Nacionalnoj garancije ne postoje.“

Ona se privi uz njega, radujući se utehi njegovog zagrljaja.

„Neću to uraditi, Grejame“, tiho reče.

U glasu joj je bilo neke čvrstine koja je Grejamu saopštavala da bi rasprava bila besplodna.

„Tvoj izbor, Tina. Biću uz tebe šta god da se desi.“

Ona se osmehnu i poljubi ga u obraz.

„Ti si dobar drugar, Grejame. Hvala ti.“

Grejam odvrati pogled, malčice postideen.

„U svakom slučaju“, vedro reče, „nikad se ne zna, mogla bi i u džepu tog starog odela naći novčanicu od pedeset funti.“

Tina frknu. „Da li uopšte i postoji novčanica od pedeset funti? Ja je nikad nisam videla.“

Grejam se na silu nasmeja. „Bolje sad da bežim“, reče. „Najdžel će se pitati gde sam.“

„Naravno. Neću te zadržavati. Kad je trka?“

„U tri i petnaest.“

Tina pogleda na ručni sat. Svega još šest sati.

„Obavesti me ako se predomisliš u vezi s kladenjem.“

„Neću se predomisliti, ali hvala ti.“

Kada je Grejam otišao, Tina se posveti džaku sa odećom koji je ostavljen ispred prodavnice. Ponovo raširi sako odela, pa se seti Grejamovih reči i zavuče ruku u unutrašnji džep. Odjednom se oseti pomalo glupo, ali ruka joj tada dotače nešto nalik na papir i njoj srce kucnu brže. Izvadi tu hartiju i obrte je. Posredi nije bila novčanica od pedeset funti, već star, požuteo koverat.

2

Tina je izravнала žučkasti koverat i radoznalo ga zagledala. Pritisla ga je uz lice i udahnula njegov memljivi miris. Bio je naslovljen na gospođicu K. Skinner, Vud gardens 33, Mančester. U uglu se nalazila nepoznata marka, ne sa likom kraljice Elizabete II kako bi se očekivalo, već nekog čoveka za kog Tina pretpostavi da je kralj Džordž VI. Obrnula je koverat i primetila da je još dobro zalepljen. Ponovo pogledavši u marku, iznenadi se jer vide da nema žiga. Iz nekog razloga, to pismo nikada nije ni poslato. Zbog nečeg joj je delovalo da bi bilo strahovito zadiranje u tuđe kad bi ga otvorila, kao da nezvana tura nos, a opet nije mogla ni prosto da ga baci. Zvonce na vratima radnje ponovo se oglasi, te ona poskoči i oseti da joj je lice neobjašnjivo pocrvenelo kad je gurnula pismo u tašnu i krenula da se pozdravi s prvom mušterijom tog dana.

„Dobro jutro, gospođo Grinsajds.“

„Dobro jutro, Tina, srce. Samo sam krenula u uobičajenu potragu. Ima nešto novo?“

Tina odmeri ostavljeni džak sa odećom, pa ga pogura nogom iza tezge.

„Ovaj, možda kasnije. Treba nešto da preberem.“

Pre nego što bude okačila odeću na vešalice, želela je dobro da pretrese džak ne bi li našla neki putokaz i saznala odakle je potekao.

Postojana reka mušterija koja se slivala čitavog tog prepodneva uspeła je da joj odvrati misli od predstojeće trke, ali u tri po podne je uključila crno-beli portabl televizor koji je stajao u zadnjoj prostoriji. Konji su upravo išli ka startnoj liniji, te Tina potraži pogledom onog koji će joj zapečatiti sudbinu. Lako ga je bilo prepoznati po velikom krznenom ukrasu na oglavu, a džokej je imao na prsima odela veliki romboid za koji je komentator saopštio da je žute boje. Konji su se postrojili duž trake, poigravajući u mestu, željni da se otisnu. Najzad u 3.15 zastavica se vnu navise i komentator dreknu: „Krenuli su!“

Tina se jedva usuđivala da gleda dok su se bližili prvoj preponi. Zasad komentator nije čak ni pominjao Crvenog Ruma. Na prvoj preponi je jedan konj pao, te se očajnički upela da razabere da li je to on, ali ne, on je srećno preskočio. Na drugoj je pao još jedan, ali Crveni Rum je i nju savladao, mada je podosta zaostajao. Već je mogla da zamisli Rika kako kod kuće sad više na televizor, bodri konja, zajahuje fotelju kao da je i sam džokej, s limenkom piva u jednoj, cigaretom u drugoj ruci. Verovatno se nije ni obukao. Dok su se konji prvi put bližili Bičarovom potoku, prekrila je oči prstima. Nije se mnogo razumela u konjske trke, ali čak je i ona znala da je ta prepreka ozloglašeno teška i da je s godinama odnela mnoge žrtve. Džulijan Vilson ju je upravo komentarisao.

„Preko Bičera, Sivi Sombrero pretiče Žustrog za sekundu, Crna Tajna treća, Beskrajna Glupost četvrta, peti je Sunčani Dečko, šesta Jesenja Rumen, sedmi Prosjački Put – i on pada. Prosjački Put je pao na Bičeru.“

Tina snažno odahnu. Nije ni bila svesna da zadržava vazduh, pa je osetila blagu vrtoglavicu. Crveni Rum nije čak zavređeo ni da ga pomenu i zato se usudila da se malčice opusti. Rik ne bi umeo da potrefi pobednika taman da je u trci samo jedan konj.

Vrata prodavnice se otvoriše i Tina opsova u sebi, pošavši da usluži novopridošlu mušteriju. Na njen veliki jed, bila je to stara gospođa Butman. Ova vremešna žena volela je da se zadrži i popriča, i ma kog drugog dana Tina bi joj više no radosno izašla u susret. Gospođa Butman je živela samotno otkako je obudovela, a njena dva sina nisu se pretrzala od dolazaka u posetu. Šolja čaja i ćaskanje s Tinom značili su za nju najlepše trenutke u nedelji.

„Dobar dan, gospođo Butman“, pozdravi je Tina. „Upravo imam nekog posla tamo pozadi. Neću se dugo zadržati. Vi natenane pogledajte.“

Gospođa Butman je delovala zbunjeno, a Tina je znala i zašto. Nije morala ništa da gleda. Otkako je dolazila u tu prodavnicu, nikada nije kupila ni jednu jedinu stvarčicu.

„Nema problema, mila. Prisešću ovde dok ne budeš slobodna.“

Izvukla je visoku stolicu i tresnula torbu na tezgu.

„Je li to tamo iza televizor?“

„Ovaj, da“, reče Tina kao krivac. „Baš sam gledala Veliku nacionalnu trku.“

Gospođa Butman se iznenadi.

„Nisam znala da te zanimaju konjske trke.“

„I ne zanimaju me, samo sam...“

„Da se nisi kladila?“, prekide je gospođa Butman.

„Ne! Taman posla!“, promuća Tina.

Nije bila sigurna kako se našla u situaciji da mora da se pravda pred gospođom Butman.

„Ja se nikad u životu nisam kockala“, produži gospođa Butman. „Moj Džek je uvek govorio da je to za budale. Što bi se tako rasipao s mukom zarađeni novac?“

„Nisam se kladila, gospođo Butman“, strpljivo reče Tina. „Samo me zanima, ništa više.“ Stajala je na vratima između prodavnice i prostorije pozadi kako bi i dalje mogla da čuje televizor. Komentarisanje je u međuvremenu preuzeo Piter O'Salivan.

„Žustri vodi ispred Crvenog Ruma, ali Crveni Rum mu je sve bliži.“

Drugi je! Kako se, pobogu, to dogodilo? Tini se učini da je ostala bez vazduha.

„Je li ti dobro, Tina? Odjednom si mi malčice ufitiljila“, reče gospođa Butman.

„D-dobro mi je.“

„Nego, nikad nećeš pogoditi šta se desilo“, zavereničkim šapatom kaza gospođa Butman. „Ona iz broja devet – znaš onu malu drolju, kako joj beše ime?“

„Trudi“, odsutno reče Tina naprežući se da čuje televizor.

„E, baš ta. Ulovili je kako drpiše u *Vulvortsu*, bogme.“ Starica je prekrstila ruke preko bujnih grudi i napućila usne, čekajući Tininu reakciju.

„O, nisu valjda?“

„Samo to imaš da kažeš?“, uskliknu gospođa Butman. Kao da joj nije bilo milo što tako sočna priča nailazi na tako nehajan prijem.

Tina se ogлуši o ozlojeđenost starije dame i usredsredi se na Pitera O'Salivana.

„Žustri i dalje vodi i čekaju ga još dve prepone u Velikoj nacionalnoj trci hiljadu devetsto sedamdeset treće. Na leđima nosi sedamdeset šest kilograma, dok je šezdeset sedam na leđima Crvenog Ruma, koji ga u stopu prati i izgleda da

su potpuno preuzeli trku. Na pretposlednjoj preponi, Žustri prelazi i izmiče Crvenom Rumu, koji je preskače s velikim zakašnjenjem.“

Tina se uhvati za dovratik i duboko uvuče vazduh.

„Jesi li sigurna da ti je dobro, Tina?“

Glas Pitera O'Salivana neumorno je mleo u pozadini.

„A sada stižemo do poslednje prepone na Nacionalnoj i Žustri i dalje vodi u velikom stilu. Lepo je preskače. Crveni Rum je na petnaestak dužina iza njega u trenutku skoka. Žustri se bliži krivini i ima do nje da pretrči još sto pedeset metara.“

Tina je bila ubeđena da je ispravno odlučila da ne uplati tiket. Činilo se da je Crveni Rum poražen, jer preveliko bi rastojanje morao da nadoknadi. Malčice se razvedrila.

„Dobro mi je. Da popijemo po šoljicu čaja, može?“

To joj je pružilo izgovor da uđe pozadi, gde može da vidi televizor. Pristavila je čajnik i uzela dve šoljice i tacnice, a onda se skamenila ispred ekrana. Piter O'Saliven je promenio ton.

„Žustrom počinje da opada koncentracija. Predugo je bio na čelu sam, pa ga Crveni Rum sada pristiže. Imaju da pretrče još dvesta metara, dvesta za Žustrog, a Crveni Rum ga pristiže.“

Šoljice počеше da zveckaju o tacnice dok je Tina sa užasom i nevericom zurila u televizor.

„Ne! Ne!“ To je izgovorila promuklim šapatom. „Molim te, Bože, ne!“

„Žustri se već veoma umara i Crveni Rum mu je za petama, a on je najjači u finišu. Na Nacionalnoj trci će pobediti Crveni Rum. Pred finiš-linijom, Crveni Rum za dlaku prestiže Žustrog i pobednik je Crveni Rum!“

Tina oseti kako joj lice ostaje bez kapi krvi i utroba joj se razliva kao voda dok je padala na kolena, a šoljice se razletale

u hiljadu komadića. Uhvativši se za glavu u kojoj je bubnjalo, drhtala je kao sateran ulični pas. Suze su joj poput plamena pekle obraze kada je gospođa Butman nepozvana ušla u zadnju prostoriju.

„Šta to bi? Jesi se kladila, zar ne?“, uzviknu. „A šta sam ti ja rekla? Od kockanja nikad ništa dobro ne izađe. Moj Džek je uvek...“

„Molim vas, gospođo Butman. Samo mi treba da budem sama.“

Izgurala je stariju ženu iz prostorije, pa kroz prodavnicu i na ulicu. Gospođa Butman nije uspela ni reč da prevale preko jezika kada je Tina zalupila i zaključala vrata, pa okrenula tablicu tako da se vidi natpis *Zatvoreno*. Tina priljubi čelo uz staklo na vratima, zahvalna na njenoj hladnoći. Činilo joj se da će povratiti, a zapravo je i osećala kako joj se žuč penje, a usta se pune sokovima. Progutala je pljuvačku i protrljala se po licu. Preplavljena očajem, odšunjala se u zadnju prostoriju i poisključivala sva svetla. Morala je da promisli šta će dalje raditi. Rik je kod kuće čeka da se pojavi sa ko zna koliko novca. Nije čak znala ni kolika je isplata, mislila je da joj neće ni trebati da zna, a sada ovo! Nije bilo šanse da joj to progleda kroz prste.

Tina nije znala koliko već dugo sedi tu u mraku kad ju je trglo kuckanje u vrata prodavnice. Oči joj se iskolačiše od straha pri pomisli da bi to mogao biti Rik.

„Zatvoreno je“, umorno reče.

„Tina? To sam ja, Grejam. Otvori mi da uđem.“

Samo mi još to treba, pomisli ona. Grejamovo saosećanje i dobrotu izvesno će joj biti poslednja kap.

S mukom se digla i otključala vrata.

„Izvini što nisam mogao da svratim ranije. Danas je tamo bila ludnica.“

„Nema veze, Grejame.“

Zagledao se u njeno suzno lice.

„Gledala si, znači?“

„Ubiće me“, kratko reče ona. „Hoću da kažem, doslovno mislim da će me ubiti.“

Grejam zavuče ruku u zadnji džep i izvadi štos novčanica.

„Šta je to?“, upita Tina.

„Četiristo pedeset kinti. Izvoli.“ Gurnuo joj je novac u šaku.

„Ne razumem.“

„Pssst!“ Grejam prinese prst usnama. „Kladio sam se ja u tvoje ime.“

„Ti?“ Nije mogla ništa da poveže. „Ali ti si kladioničar, Grejame! Ne možeš da se kladiš sam sa sobom.“ Tinu nije mogao prevariti.

„Znam. Poslao sam Najdžela do *Ladbrouksa*.“

Tina oseti kako brada počinje da joj drhti.

„Učinio si to zbog mene?“

„Prosto sam imao predosećanje u vezi sa tim konjem. Nisam hteo da rizikujem. Ogromne su pare išle uz njegovu pobedu, krenuo je sa šansama devet na jedan.“

„Ali bilo je za dlaku, Grejame. Umalo nije izgubio.“

Grejam sleže ramenima. „Čuj me: imaš četiristo pedeset kinti da ih daš njegovom gospodstvu, i *uz njih* imaš i dalje svojih pedeset, pa su tako svi srećni.“

„Da nije pobedio, ti mi za ovo nikad ne bi ni rekao, zar ne?“

Grejam klimnu glavom. „Ali je pobedio. Nemojmo razmišljati šta bi bilo da je bilo.“

„Iskreno ne znam šta da kažem. Mislim da si mi možda doslovno spasao glavu.“

„Eh, eh, nemoj tako dramatično.“

Tina obujmi dlanovima Grejamovo lice, pa ga povuče ka sebi i snažno ga cmoknu u usne.

„Hvala ti“, samo to reče.

Grejam pocrvene. „Nema na čemu.“ A onda ozbiljnije dodade: „Sve na svetu bih učinio za tebe, Tina, ne zaboravljaj to.“

„Ovo neću zaboraviti, Grejame“, reče Tina stavljajući novac u tašnu. „Bolje da idem, sigurno me čeka. Makar će jednom biti lepo raspoložen.“

3

Kada je Tina gurnula ključ u bravu ulaznih vrata, u glavi joj je damaralo, a usta su joj bila toliko suva i šake se tako tresle da ga je jedva obrnula. Ušavši u mračni hodnik, začula je televizor. Diki Dejvis je upravo davao rekapitulaciju događaja u *Svetu sporta*, a Riki je nesumnjivo ležao skljojkan na dvosedu, verovatno u snu, izvesno pijan. Zavirila je u dnevnu sobu, ali ona je bila prazna.

„Rik, stigla sam.“

„Na spratu“, odgovori on.

Kada se popela uz stepenice, probrljala je po tašni i izvadila svežanj novčanica.

„U kupatilu“, doviknu Rik.

Tina otvori vrata kupatila i zapanji se. Bio je natočio u kadu divno duboku vodu, s penom – galone vrele vode. Čak je zapalio i nekoliko sveća. Niz prozore je curila kondenzovana vlaga, a Tina se upinjala da išta razabere uolikoj pari.

Stajao je sagnut nad kadom i šetao rukom kroz mehuriće. „Uključio sam potopni grejač“, objasni.

„Potopni grejač? Ali to košta...“

Rik stavi prst na usta da je ućutka.

„Nemaš nešto za mene?“

Tina mu predade novac.

„Zadržala sam onih pedeset funti, ako nemaš ništa protiv.“ Zvučala je hrabrije nego što se osećala.

Rik ne obrati pažnju na njen ton, već priljubi novčanice uz nos. Duboko uvuče vazduh i udahnu njihov miris štamparske boje pre nego što će ih gurnuti u zadnji džep.

„Odsad će sve biti drugačije, Tina, obećavam ti. Gledaj me.“

Tina je morala priznati da se lepo izribao. Bio je odeven, što se nikako nije moglo očekivati u subotu predveče; glatko izbrijan, a nije štedeo ni „old spajs“. Nije bila sigurna, ali možda je čak oprao i kosu. Tačno je da mu se iz usta osećao miris alkohola, ali delovao je sasvim trezno.

„Bio sam vrlo naopak jutros, Tina. Znam to. Možeš li mi oprostiti? Od srca izvini.“

Privukao ju je k sebi i zagnjurio lice u njenu dugačku tamnu kosu. Tina je kruto stajala. Već su bezbroj puta sve ovo prolazili. Poneo bi se kao najgori skot, ona bi se potresla, on bi se onda raskajao i molio za oprostaj. Blago ga je odgurnula.

„Treba ti pomoć, Rik. U vezi s pićem, hoću da kažem.“

„Sve je sa mnom u redu, Tina. Mogu da prestanem kad god hoću. Gledaj... sad sam prestao, i eto.“

Tina uzdahnu i pokaza na kadu.

„Je li ovo za mene?“

„Razume se. Hajde, daj da ti pomognem.“

Smakao joj je blejzer sa ramenâ i pustio ga da padne na pod. Polako joj je raskopčao bluzu, pa i nju pustio da kline dok je ljubio Tinu u vrat. Tina zažmuri kad ju je blago pritisnuo uza zid, tražeći usnama njene usne. Strasno ju je poljubio.

„Voda se hladi“, kaza ona i izvuče se ispod njega.

Rik se trudio da sakrije razočaranje.

„U redu, ljubavi, izvini. Znaš šta? Ti se lepo potopi, a ja ću spremi večeru.“ Tina ga sumnjičavo odmeri. „Šta je sad? Umem da spremim večeru, znaš. Kunem ti se, Tina, promenio sam se. Ovaj dobijeni novac jeste novi početak kakav nam je potreban.“ Zvučao je krajnje uverljivo, i da Tina nije već sve to ranije slušala, možda bi i nasela. Ali Rik je bio vrhunski manipulator kada su žene posredi; tu veštinu je naučio još u veoma ranom dobu, a Tina je znala i koga tačno treba kriviti.

Ričard Kreg je bio ratno dete, jedini sin Džordža i Moli Kreg. Dok mu se otac tamo negde borio za svoju zemlju, majka ga je odvela svojoj sestri na selo, gde će biti bezbedan. Malog Rikija su obožavale i majka i tetka bez dece, pa je imao idilično detinjstvo. Ove dve žene su ugađale svakom njegovom hiru i zato se trogodišnji mališan jednoga dana zapanjio kad su odbile da mu kupe drveni vozić koji je ugledao u prodavnici igračaka.

„To mnogo košta, zlato“, razborito je rekla majka.

„Ja ga hoću“, osorno je rekao Riki.

„Možda možeš da ga dobiješ za rođendan.“

„Ja hoću sad.“ Riki je prekrstio ruke na grudima i sevnuo očima.

Umešala se tetka. „Rođendan ti je za svega neki mesec; nije to predugo da se sačeka.“

Riki nije odgovarao, već je samo sebao očima u dve bespomoćne žene. A onda je duboko udahnuo i prestao da diše.

„Šta to radiš?“, oštro je upitala majka.

Riki se oglušio o pitanje i zažmurio. Dok su ga dve žene prestravljeno posmatrale, lice mu je postalo jarkocrveno, a usta su mu polako modrela. Potom se onesvestio.

„Preduzmi nešto!“, vrisnula je majka.

Tetka je dohvatila drveni vozić i zamahala njime ka isprepadanoj prodavačici.

„Uzimamo ga.“

Kada je Riki koji časak potom došao k sebi, prvo na šta su mu se oči usredsredile bio je taj drveni vozić. Osmehnulo se sebi u brk. Znao je da će majka i tetka odsad biti glina u njegovim rukama. Kada je imao pet godina, rat se završio i otac je došao kući. Rik je krenuo u školu i, predvidljivo, nimalo nije uživao u njoj. Imao je problema s disciplinom i izbačen je iz nekoliko ustanova. Kada je sa petnaest godina zauvek napustio školu, završio je najpre kurs za konduktera, a onda se postepeno kvalifikovao za vozača. Mrk, crno-manjast, zgodan, nikad nije oskudevao u ženskoj pažnji, a uspostavljao je prijateljske odnose sa svim svojim putnicima, naročito ženskog pola. Jedina druga interesovanja bili su mu konji i psi. Svake subote ujutru išao je sa ocem u kladionicu, za čime je sledila koja krigla u pabu. Četvrtak uveče uvek je provodio na psećem trkalištu „Bel vju“. Ta kolotečina okončala se onoga dana kada je u njegov autobus ušla Tina. Oči su im se susrele i gledali su se tren duže no što je bilo nužno. Rik joj je mnogo puta govorio kako je od tog prvog trena znao da će biti njegova i da je nikad neće pustiti.

Tini je nakon ležanja u kadi bilo za trun lakše. Taj dan ju je iscedio i fizički i duševno. Kapci su joj bili teški od umora, a ruke i noge kao olovo. Čula je kako friteza za krompir jaro-sno cvrči u kuhinji. Nije baš neki specijalitet, ali makar se Rik